

Odraz reality v koncepčných prístupoch vysvetľujúcich regionálny rozvoj

Doc. Ing. Jozef Tvrdoň, PhD
Ekonomická univerzita Bratislava

Valtice, 19. – 21. júna 2013

Súčasný stav a vývojové tendencie vedného odboru – regionálna ekonómia

---

- **Zmeny pohľadu na úlohu priestoru**
- **Konvergencia a divergencia v priestore**
- **Realita v koncepčných prístupoch, vysvetľujúcich regionálny rozvoj**

Zmeny pohľadu na úlohu priestoru

- priestor ako fyzická bariéra oproti ekonomickým činnostiam v ňom lokalizovanými
- diverzifikovano-vzťahový priestor - priestor ako zdroj rastúcich výnosov a pozitívnych externalít,
- diverzifikovane-štylizovaný priestor - rastie úloha priestoru pri vytváraní znalostí a z toho prameniaca dynamiku aglomeračných efektov
- reálny priestor – pri priestorovej blízkosti dochádza k rastu spolupráce, učeniu sa, sieťovým vzťahom, interakciám, tvorivosti a schopnosti vytvárať nové kombinácie vzťahov (Camagni a Capello, 2006)

Konvergenca a divergenca v priestore

- **diskusia o konvergencii resp. divergencii bola vyvolaná ako dôsledok rozšírenia EÚ o nové členské krajiny**
- **konvergenca je spravidla vysvetľovaná teóriami pochádzajúcimi z neoklasických východísk**
- **divergenca je spravidla vysvetľovaná koncepčnými prístupmi vychádzajúcimi z Keynesovej teórie, zavádzajú pozitívne a negatívne mechanizmy spätnej väzby, (Myrdal – teória kumulatívnych príčin)**
- **pokrok v matematických a modelových nástrojoch ukázal, že rovnaké teórie sú schopné vysvetliť ako procesy divergencie, tak aj konvergenencie**

Odraz reality v koncepčných prístupoch, vysvetľujúcich regionálny rozvoj

---

- potreba zachytenia procesov vo vnútri regiónu, ktoré majú nelineárny charakter, zachytiť interaktívne správanie sa všetkých aktérov, ako i procesy vysvetľujúce regionálnu konkurencieschopnosť v kontexte endogénnych faktorov
- významným teoretickým prínosom v tejto oblasti je zameranie na úspory z rozsahu, ktoré spolu s nelineárnymi nákladmi na dopravu, sú zahrnuté do rastového modelu (Krugman, 1991)
- príspevok nových teórií rastu (presnejšie endogénnych teórií) - veľký dôraz je kladený na znalosti ako hnaciu silu rozvoja s dôrazom na samoposilňovacie mechanizmy vytvárania znalostí

Charakteristika endogénnych stratégií

- **Regionálny rozvoj zahrňuje širšie ciele ako iba ekonomický rast - jeho sociálny a environmentálny aspekt (sociálna spravodlivosť, inklúziu, udržateľný rozvoj, a pod.)**
- **Regionálni aktéri by mali samostatne určovať priority a kontrolovať ich napĺňanie.**
- **Využívanie miestnych zdrojov a ich kvalitatívne zhodnocovanie..**
- **Uplatňovanie nadrezortný prístupu. Regionálny rozvoj sa stáva horizontálnou prioritou viacerých rezortov (komplementarita).**
- **Rast významu MSP, sústredenie sa na inovácie, tvorbu sietí, znalostne náročné služby podnikom (KIBS).**
- **Rastúci význam zohrávajú záujmové združenia, asociácie, odborové zväzy, občianske iniciatívy a pod. Miestni a regionálni aktéri sú hybnou silou rozvoja.**

Endogénny rozvoj – teoretický základ

- **Význam technologických znalostí (knowledge economy);**
- **Koncept rastúcich výnosov z rozsahu (produktivita cez inovácie a spillovers);**
- **Regionálny rozvoj závislý na predchádzajúcom vývoji (path dependency);**
- **Vplyv náhodných vplyvov na rozvoj.**

New Economic Geography

- Podniky sa rozhodujú o lokalizácii produkcie v prostredí, ktoré tvorí:
  - **Úspory z rozsahu** → dôvod pre koncentráciu produkcie, nedokonalá konkurencia;
  - **Dopravné náklady** → dôvod pre decentralizáciu produkcie;
- Dynamika rozvoja spôsobuje, že sa to môže diať aj na základe *zhľuku náhod*, ktoré zahájili kumulatívny proces.
- Politika môže ovplyvniť štart takéhoto kumulatívneho procesu.

P. Krugman (1991): *Geography and Trade*. MIT Press.

Teoretické predpoklady

- Rozdelenie krajiny na priemyselné jadro (rastúce výnosy) a poľnohospodársku perifériu (konštantné výnosy a plné využitie pôdy)
- Zaužívané teoretické modely von Thüнена a Hotelling's location model
- Praktické príklady koncentrácie v klastroch (USA, EU)
- Príčiny lokalizácie podľa Marshalla (koncentrácia viacerých firiem , ďalšia špecializovaná výroba a spoločné zdieľanie informácií)

Regionálna divergencia

- **lokalizácia priemyslu v obmedzenom počte miest vplyvom úspor z rozsahu**
- **„pozitívna spätná väzba“ = rast trhu lokalizáciou priemyslu**
- **lokalizácia poľnohospodárstva v blízkosti priemyslu vplyvom dopravných nákladov**
- **kvalita regiónu ovplyvnená: náklady na dopravu, úspory z rozsahu, dopyt po priemyselných výrobkoch**

Rovnováha a koncentrácia

- **Krátkodobá rovnováha:** celkový príjem pracovníkov, vyrábajúcich konkrétny tovar v jednom regióne sa rovná celkovej spotrebe tohto tovaru v oboch regiónoch.
- **Dlhodobá rovnováha:** geografická redistribúcia priemyslu a následne poľnohospodárstva vplyvom znižovania dopravných nákladov
- **Koncentrácia priemyslu:** vyššia elasticita substitúcie priemyselných výrobkov pôsobí proti zvyšovaniu regionálnych rozdielov

Nová ekonomická geografia

stručné zhrnutie

- NEG na rozdiel od neoklasickej teórie, **berie do úvahy dopravné náklady a pozitívne externality spojené s výnosmi z rozsahu produkcie a lokalizačnými výhodami.** (Sektory s rastúcimi výnosmi z rozsahu stimulujú ku koncentrácii výroby do jedného miesta. prílev mobilnej pracovnej sily a kumulatívny proces aglomeračných efektov).
- Výsledkom môže byť vznik priestorového modelu **jadro - periféria** .
- Modely vertikálne prepojených podnikov sú založené na **mobilitě výrobcov medziproduktov.** Vedúci región má výhody nákladových úspor z úzkych input- output prepojení, čím priťahuje výrobcov medziproduktov.
- Okrem dostredivých síl pôsobia v regióne aj odstredivé sily - úloha **dopravných nákladov.**

Zhrnutie

- **rozvoj v priestore je vo významnej miere endogénny - podnikateľské schopnosti, miestne výrobné faktory (práca a kapitál)**
- **vzájomné zručnosti miestnych aktérov, rozhodovacie schopnosti, ktoré umožňujú miestnej ekonomike a sociálnym aktérom vplývať na rozvojový proces, podporiť ho, keď prechádza procesom zmien a inovácií a obohatiť ho o externé informácie a znalosti potrebné na premeny regionálnej ekonomiky**
- **je závislý na koncentrácii usporiadania aktérov, do ktorého je vložený socio-ekonomický a kultúrny systém, od ktorého závisí stupeň rozvoja regionálnej ekonomiky**

Možné smery rozvoja regionálnej teórie 1

- regionálna veda ukazuje, jasné známky obnovy, ako je hlboký záujem o praktické problémy
- potreba realizácie prístupu zameraného na prepojenie miestnych teórií s teóriami regionálneho rozvoja a teóriami makroekonomického rastu
- odhaliť územné špecifiká rastových makroekonomických modelov
- miestne faktory a miestne zvláštnosti sú základné prvky, na ktorých závisí konkurencieschopnosť regiónov a z toho dôvodu predstavujú významné oblasti, kde odborníci a tvorcovia politiky požadujú sofistikované a pokročilé nástroje

Možné smery rozvoja regionálnej teórie 2

- potreba obnovy interdisciplinárnych prístupov k rozvoju v priestore (napr. teória „sociálneho kapitálu“ vyvinutá podľa kvantitatívnej sociológie môže poskytovať poznatky o miestnych synergiách a poznatky pre štúdie strategického plánovania v oblasti plánovania miest)
- zameranie výskumu na dôležité priestorové koncepty (ako sú technologické priestorové externality, kumulatívne samoposilňovacie procesy rastu, dopravné náklady vs. ekonomika aglomerácií pri výbere lokality) – ide o spojenie dôležitých poznatkov „novej ekonomickej geografie“ s poznatkami v oblasti regionálnej vedy
- na európskej úrovni sa dostáva do popredia koncept územnej udržateľnosti, čo znamená, že rozvoj v priestore by mal byť prepojený so sociálnym, ekonomickým a územným rozvojom

Ďakujem za pozornosť